

Prof. Wołkonowski: Maturzyści szkół polskich zdobywają mniej „koszyków studenta”

zw.lt/opinie/prof-wolkonowski-maturzysci-szkol-polskich-zdobywaja-mniej-koszykow-studenta/



Reforma szkolnictwa wyższego – „koszyk studenta”

Polityczno-gospodarcza transformacja na Litwie w pierwszych latach 90. XX wieku dotknęła szeroki wachlarz życia społeczeństwa kraju. Wolnorynkowe mechanizmy, jakie zostały wprowadzone do gospodarki krajowej wdrożone zostały również do sfery szkolnictwa wyższego – początkowo nastąpił podział na uczelnie uniwersyteckie i kolegia, a następnie obok państwowych uczelni wyższych pojawiły się prywatne.

Aby wprowadzić wolnorynkowy mechanizm konkurencyjności w 2009 roku został zmieniony system finansowania szkolnictwa wyższego wprowadzając „koszyk studenta”. Sens nowego modelu sprowadzał się do zasady pieniądze za studentem – „koszyk studenta” zawierał wszystkie koszty studiów (wynagrodzenia wykładowców i pracowników administracyjno technicznych, badania naukowe, utrzymanie bazy materialnej itp.) związane z studiami na jednego studenta danego kierunku studiów w okresie jednego roku.

Liczbę koszyków ustalał rząd Litwy i oscylowała ona wokół 47% od liczby maturzystów, dlatego wprowadzono też listę rankingową dla kandydatów ubiegających się o „koszyk studenta”, który zapewniał bezpłatne studia. Oceny z matury na poziomie państwowym decydowały, który z kandydatów otrzyma „koszyk studenta” (według listy rankingowej) – kandydat, który trafił na listę „koszyka studenta” miał bezpłatne wyższe studia, natomiast, kandydat, który nie otrzymał „koszyka studenta”, mógł wstąpić na studia płatne – czesne takich studiów praktycznie było równe „koszykowi studenta”. Model ten pozwolił również na

przyznania budżetowych środków finansowych dla niepaństwowych szkół wyższych, ponieważ student, który otrzymał „koszyk studenta” dokonywał wyboru uczelni, na której będzie studiował – według zasady pieniądze za studentem. W taki oto sposób na Litwie wprowadzony został liberalny wolnorynkowy mechanizm szkolnictwa wyższego. Ilość koszyków oraz ich liczba na kierunkach studiów pozwoliły dla państwa na korygowanie strumieniem studentów, przyznając na kierunki ważne dla rozwoju gospodarki kraju większą liczbę koszyków, co dawało możliwość bezpłatnych studiów dla większej liczby osób na takich kierunkach.

Aby zbadać tę sytuację rozpatrzmy najpierw tendencję liczby „koszyków studenta”.

Tabela 1:

Tabela 1. Liczba „koszyków studenta” i liczba maturzystów w okresie 2010-2017

Koszyki i maturzyści/Rok	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	<i>Średn i poziom krajowy</i>
Ogółem „koszyków studenta”	18 844	18 845	17 199	14 912	14 450	14 076	13 744	14 476	
Studia uniwersyteckie	9 680	9 680	8 975	7 774	7 576	7 408	7 302	7 635	
Studia w kolegiach	9 164	9 165	8 224	7 038	6 874	6 668	6 444	6 841	
Liczba maturzystów	40 710	40 544	36 755	33 130	31 807	30 659	27 453	26 459	
<i>Poziom krajowy w danym roku</i>	<i>46,3 %</i>	<i>46,5 %</i>	<i>46,8 %</i>	<i>45,0 %</i>	<i>45,4 %</i>	<i>45,9 %</i>	<i>50,1 %</i>	<i>54,7 %</i>	<i>47,6 %</i>

Źródło: Ministerstwo Oświaty i Nauki RL www.tar.lt oraz Departament Statystyki Litwy www.stat.gov.lt [data dostępu: 23.09.2017].

Liczbę „koszyków studenta” (wiersz drugi tabeli 1) oraz podział ich na studia uniwersyteckie i w kolegiach (wiersze trzeci i czwarty w tabeli 1) ustalało Ministerstwo Oświaty i Nauki Republiki Litewskiej. W piątym wierszu tabeli 1 podana jest liczba maturzystów w kraju dla każdego roku, w szóstym zaś wierszu – średnia krajowa wstąpienia na bezpłatne wyższe studia z „koszykiem studenta” dla każdego roku, zaś w ostatniej kolumnie ostatniego wiersza – średni poziom krajowy dla badanego okresu 2010-2017. W kolejnych dwóch tabelach podane są dane „koszyków studenta” na kierunki studiów.

Tabele 2 i 3:

Tabela 2. Podział „koszyków studenta” na studiach uniwersyteckich według kierunków

Kierunki studiów/Rok	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Studia uniwersyteckie ogółem:	9680	9680	8975	7774	7576	7408	7302	7635
- nauki humanistyczne	1132	1137	1103	999	999	940	893	903
- nauki społeczne	3094	3074	2692	2238	1955	1730	1521	1669
- nauki fizyczne	1325	1335	1295	1166	1166	1335	1268	3617
- nauki technologiczne	2462	2467	2275	2065	2065	2010	2295	
- nauki biomedyczne	1123	1123	1089	925	1010	1012	962	980
- nauki artystyczne	544	544	521	381	381	381	363	466

Źródło: Ministerstwo Oświaty i Nauki RL www.tar.lt [data dostępu: 23.09.2017].

Tabela 3. Podział „koszyków studenta” na studiach w kolegiach według kierunków

Kierunki studiów/Rok	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Studia w kolegiach ogółem:	9 164	9 165	8 224	7 038	6 874	6 668	6 442	6 841
- nauki humanistyczne	70	70	67	58	58	58	55	71
- nauki społeczne	3 466	3 312	2 798	2 237	1 989	1 771	1 683	1 906
- nauki fizyczne	164	200	192	157	188	200	300	3 375
- nauki technologiczne	3 661	3 690	3 308	2 954	2 987	2 987	2 838	
- nauki biomedyczne	1 491	1 655	1 635	1 473	1 493	1 493	1 414	1 297
- nauki artystyczne	312	238	224	159	159	159	152	192

Źródło: Ministerstwo Oświaty i Nauki RL www.tar.lt [data dostępu: 23.09.2017].

Z danych zawartych w Tabelach 2 i 3 widzimy wyraźną tendencję malejącej liczby „koszyków studenta” na kierunki nauk humanistycznych i społecznych oraz wzrost liczby koszyków na nauki fizyczne i technologiczne (z 40,4% od ogółu w 2010 roku do 48,3% w 2017 roku) zarówno na studiach uniwersyteckich jak i w kolegiach. Ta tendencja będzie bardziej widoczna, jeżeli uwzględnimy kurczącą się liczbę uczniów i maturzystów w szkołach kraju, uczniów i maturzystów w szkołach polskojęzycznych oraz studentów w kraju.

Tabela 4 i 5:

-

Tabela 4. Liczba uczniów, maturzystów i studentów w latach 2010-2017

Wskaźnik/Rok	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Liczba uczniów w kraju	440 504	415 873	392 922	373 874	357 530	344 721	335 202	330 869
Liczba maturzystów w kraju	40 710	40 544	36 755	33 130	31 807	30 659	27 453	26 459
Liczba studentów w kraju	201 005	186 861	174 823	159 465	148 473	140 357	133 296	125 702
Liczba uczniów w szkołach polskojęzycznych w kraju	14 170	13 393	12 895	12 265	11 884	11 563	11 418	11 329
Liczba maturzystów w szkołach polskojęzycznych w kraju	1 273	1 212	1 152	1 008	1 066	916	876	850

Źródło: Departament Statystyki Litwy www.stat.gov.lt [data dostępu: 23.09.2017].

Tabela 5. Średni poziom krajowy i średni poziom szkolnictwa polskojęzycznego na Litwie w latach 2010-2017 według przyznanych „koszyków studenta”

Wskaźnik/Rok	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Liczba „koszyków studenta”	18 844	18 845	17 199	14 912	14 450	14 076	13 749	14 476
Liczba maturzystów w kraju	40 710	40 544	36 755	33 130	31 807	30 659	27 453	26 459
Poziom krajowy w danym roku	46,3%	46,5%	46,8%	45,0%	45,4%	45,9%	50,1%	54,7%
Liczba „koszyków studenta” zdobytych przez maturzystów szkół polskojęzycznych na Litwie	459	432	367	295	357	257	242	239
Liczba maturzystów w szkołach polskojęzycznych na Litwie	1 273	1 212	1 152	1 008	1 066	916	876	848
Poziom szkół polskojęzycznych w danym roku według kryterium „koszyka studenta” na Litwie	35,8%	35,3%	31,7%	29,3%	33,5%	28,1%	27,6%	28,2%
Liczba stypendiów rządu RP*	40	40	40	40	40	40	40	40
Poziom szkół polskojęzycznych w danym roku według kryterium „koszyka studenta” na Litwie i stypendium RP	39,2%	38,9%	35,3%	33,2%	37,2%	32,4%	32,2%	32,8%

*- wstępne dane o przyznanych stypendiach Rządu RP na studia w Polsce.

W tabeli 5 w wierszach dwa – cztery są przedstawione dane o liczbie „koszyków studenta” i liczba maturzystów w kraju oraz poziom krajowy przyznanych koszyków w danym roku – jak widzimy w ostatnich latach wzrósł poziom przyznanych koszyków w porównaniu do liczby maturzystów niż było to na początku badanego okresu. W wierszach pięć – siedem zostały przedstawione dane o liczbie „koszyków studenta” przyznanych dla maturzystów z szkół i gimnazjów polskojęzycznych, liczbie maturzystów w tych szkołach i poziom tych szkół i gimnazjów według kryterium przyznanego koszyka.

Jak widzimy z tych danych w Tabeli 5 poziom koszyków przyznanych dla maturzystów szkół i gimnazjów polskojęzycznych był zawsze mniejszy niż poziom krajowy w granicach 10,5 punktów procentowych (dalej p.p.) w roku 2010, do 26,6 p.p. w roku 2017 i różnica ta miała tendencję wzrostową, co jest zagrożeniem. Dostyc ważnym czynnikiem są wyjazdy maturzystów z polskojęzycznych szkół i gimnazjów na studia do Polski ze stypendium Rządu RP, gdyż te osoby nie zgłaszają udziału o przyznanie im „koszyka studenta” na Litwie. Zostało to uwzględnione w ostatnich dwóch wierszach tabeli 5 – jak widzimy różnica w poziomach uległa zmianie – w granicach od 7,6 p.p. w 2011 roku do 21,9 p.p. w roku 2017.

W tabelach 6 i 7 są dane na temat udziału i liczby „koszyków studenta” przyznanych dla maturzystów z polskojęzycznych gimnazjów w porównaniu do średniej krajowej – jest to ranking polskojęzycznego szkolnictwa na Litwie według „koszyka studenta”.

Tabele 6 i 7:

Batorego w Ławaryszkach); w 2012 roku – 2 gimnazja (A. Mickiewicza, w Awżeniach); w 2013 roku – 5 gimnazjów (J.I. Kraszewskiego w Wilnie, K. Parczewskiego w Niemenczynie, H. Sienkiewicza w Landwarowie, w Rukojniach, w Pogirach); w 2014 roku – 7 gimnazjów (J.I. Kraszewskiego w Wilnie, K. Parczewskiego w Niemenczynie, w Mickunach, w Grzegorzewie, w Awżeniach, E. Orzeszkowej w Białej Wace, w Rukojniach); w 2015 roku – 2 gimnazja (im. H. Sienkiewicza w Landwarowie, w Mickunach), w 2016 roku – 2 gimnazja (K. Parczewskiego w Niemenczynie, A. Mickiewicza w Dziewieniszkach); w 2017 roku – 1 gimnazjum (J.I. Kraszewskiego w Wilnie). Analizując te dane widzimy duże wahania w liczbie „koszyka studenta” dla poszczególnych lat i dla gimnazjów. Szczególnie to widzimy w przypadku gimnazjów, w których maturzystów było kilka lub kilkanaście osób.

W tabeli 7 podane są dane na temat przyznanych „koszyków studenta” i liczby maturzystów polskojęzycznych gimnazjów i szkół średnich w badanym okresie. Z tabeli widzimy, że w latach 2010-2017 ukończyło w polskojęzycznych gimnazjach i szkołach średnich 8378 maturzystów, z których 2648 otrzymało „koszyk studenta”, co stanowiło 31,6% od ogółu maturzystów polskojęzycznych gimnazjów. Przy średniej krajowej (47,3%) liczba koszyków studenta jest 3963 koszyki – wynikają stąd niedobory 1315 koszyków dla maturzystów polskojęzycznych gimnazjów.

W tabeli 8 są przedstawione dane o kierunkach studiów, jakie wybrały osoby, mające „koszyk studenta” z polskojęzycznych gimnazjów i szkół średnich w latach 2010-2017.

Tabela 8:

Tabela 8. Struktura „koszyków studenta” według kierunków naukowych studiów dla kraju ogółem i polskojęzycznych gimnazjów i szkół średnich w latach 2010-2017

Kierunki studiów 2010-2017	Kraj ogółem	Struktura	Gimn. Polskojęzyczne	Struktura
Studia w ogółem:	126 451	100,0%	2 648	100,0%
- nauki humanistyczne i artystyczne	13 789	10,9%	301	11,4%
- nauki społeczne	37 135	29,4%	949	35,8%
- nauki technologiczne i fizyczne	55 347	43,8%	1 047	39,5%
- nauki biomedyczne	20 175	16,0%	351	13,3%

Źródło: LAMA BPO (obliczenia dokonane przez Krajową komisję rekrutacyjną na temat liczby „koszyków studenta” przyznanych dla maturzystów z polskojęzycznych szkół na Litwie) [data dostępu: 23.09.2017].

Analizując dane z Tabeli 8 widzimy, że struktura przyznanych „koszyków studenta” maturzystom polskojęzycznych gimnazjów różni się od struktury krajowej – największe różnice są w udziałach kierunków studiów z nauk społecznych, gdzie przyznano „koszyków studenta” więcej o 6,4 p.p., zaś w przypadku kierunku studiów z nauk technologicznych i

fizycznych – o 4,3 p.p. mniej, podobnie w przypadku nauk biomedycznych – o 2,7 p.p. mniej. Te różnice świadczą o ukierunkowaniu społeczno-humanistycznym i słabszym poziomie (zainteresowaniu) nauk technologiczno-biomedycznych.

Wnioski

1. W latach 2010-2017 polskojęzyczne gimnazja i szkoły średnie na Litwie ukończyło 8378 maturzystów, z nich 2648 otrzymało „koszyki studenta”, co zapewniło im bezpłatne studia wyższe. Stanowiło to 31,6% od ogółu maturzystów, przy średniej krajowej 47,3% w badanym okresie. Różnica poziomów jest 15,7 p.p., – stanowi to niedobory 1315 „koszyków studenta” dla maturzystów polskojęzycznych gimnazjów.

2. Udział maturzystów z „koszykiem studenta” z gimnazjów polskich na Litwie ma tendencję malejącą: z 35,8% (średnia krajowa 46,3%) w roku 2010 do 27,6% w 2016 roku (średnia krajowa 50,1%). Jest to trend, który pogarsza stan polskojęzycznego szkolnictwa na Litwie – różnica pogłębia się między średnią krajową a poziomem polskojęzycznego szkolnictwa według kryterium liczby „koszyków studenta”. Należy odnotować lekki wzrost w 2017, który spowodowany był ogólnym wzrostem liczby koszyków w kraju przy spadającej liczbie maturzystów – 28,2% (średnia krajowa 54,7%) i różnicy 26,5 p.p. do średniej krajowej.

3. Spośród 40 zbadanych polskojęzycznych gimnazjów i szkół średnich tylko jedna, a mianowicie gimnazjum im. J. I. Kraszewskiego ma lepszy wynik (51,3%) za lata 2010-2017 niż średnia krajowa w tym okresie (47,3%). Kolejne dwa gimnazja (gimnazjum im. K. Parczewskiego w Niemenczynie i gimnazjum im. H. Sienkiewicza w Landwarowie) ustępują od średniej krajowej w granicach 0,4 p.p. i 2,1 p.p. – ta różnica jest bardzo nieduża. W odrębnych badanych latach poszczególne (16) gimnazja osiągały poziom średniej krajowej.

4. Kolejne 4 polskojęzyczne gimnazja według listy rankingowej (L.p. 4-7) zamieszczonej w tabelach 6-7 różnica sięga od 8,4 p.p. do 10 p.p. – różnica ta jest znacząca, jednak w poszczególnych latach gimnazja te przekroczyły poziom średni kraju, według poziomu przyznanych „koszyków studenta”.

5. Malejący udział „koszyka studenta” wśród maturzystów gimnazjów polskich nakłada się na okres wprowadzenia ujednoczonego egzaminu z państwowego języka litewskiego w 2013 roku.

6. Należy odnotować malejącą liczbę uczniów w szkołach na Litwie i polskojęzycznych szkołach oraz spadek liczby studentów o 37,5% – z 201 tys. w roku 2010 do 126 tys. w roku 2017. Jest to skutek błędnej polityki prorodzinnej prowadzonej przez władze Litwy – Sejmu i Rządu Republiki Litewskiej. Niezbędne są badania ile szkół zostało zamkniętych i ile nauczycieli zwolniono z pracy z powodu błędnej polityki prorodzinnej.

7. Struktura „koszyków studenta” maturzystów gimnazjów polskich i krajowa różni się zwiększonym udziałem kierunków studiów z nauk społecznych oraz nauk humanistycznych i zmniejszonym udziałem kierunków studiów z nauk technologiczno-fizycznych i biomedycznych.

8. Przy spadającym udziale „koszyków studenta” dla maturzystów polskich gimnazjów trudno będzie polskiej mniejszości osiągnąć średni krajowy poziom wyższego wykształcenia na Litwie.

Podziękowanie

Autor składa podziękowanie prof. Pranasowi Žiliukasowi prezydentowi LAMA BPO za udostępnienie danych na temat liczby „koszyków studenta” przyznanych dla absolwentów gimnazjów polskojęzycznych na Litwie w latach 2010-2017.

Streszczenie

Na Litwie w 2009 roku wprowadzono liberalny model finansowania szkolnictwa wyższego na podstawie „koszyka studenta” zgodnie z zasadą „pieniądze za studentem”. Państwo litewskie, według tego modelu, przyznając „koszyk studenta” dla kandydata na studia, według kryterium ocen maturalnych, przyznało bezpłatne studia praktycznie dla połowy maturzystów. W latach 2010-2017 (w ciągu ośmiu lat) polskojęzyczne gimnazja i szkoły średnie na Litwie ukończyło 8378 maturzystów, z nich 2648 otrzymało „koszyki studenta”, co zapewniło im bezpłatne studia wyższe. Stanowiło to 31,6% od ogółu maturzystów, przy średniej krajowej 47,3% w badanym okresie. Różnica poziomów jest 15,7 p.p., – stanowi to niedobór 1315 „koszyków studenta”. Udział maturzystów z gimnazjów polskich na Litwie ma tendencję malejącą: z 35,8% (średnia krajowa 46,3%) w roku 2010 do 27,6% w 2016 roku (średnia krajowa 50,1%). Jest to trend, który pogarsza stan polskojęzycznego szkolnictwa na Litwie – różnica pogłębia się między średnią krajową a poziomem polskojęzycznego szkolnictwa według kryterium liczby „koszyków studenta”. Spośród 40 zbadanych polskojęzycznych gimnazjów i szkół średnich tylko jedna, a mianowicie gimnazjum im. J. I. Kraszewskiego ma lepszy wynik (51,3%) za lata 2010-2017 niż średnia krajowa w tym okresie (47,3%). Kolejne dwa gimnazja (gimnazjum im. K. Parczewskiego w Niemenczynie i gimnazjum im. H. Sienkiewicza w Landwarowie) ustępują od średniej krajowej w granicach 0,4 p.p. i 2,1 p.p. – ta różnica jest bardzo nieduża. W latach 2010-2017 jeszcze 14 gimnazjów osiągały w odrębnych latach poziom średniej krajowej, jednak ich średni poziom za badany okres był niższy niż średnia krajowa w latach 2010-2017.

Niniejszy tekst ukazał się drukiem w Roczniku Stowarzyszenia Naukowców Polaków Litwy, Rok 2017, Tom 17, ss. 201-217, więcej o Roczniku na <http://snpl.lt/rocznikT17.php>

Tagi: [dane statystyczne](#) [Jarosław Wołkonowski](#) [koszyk studenta](#) [szkolnictwo polskie na Litwie](#)